

**Dr. ERDŐS Éva – dr. JAKAB Nóra
– dr. RAISZ Anikó**

oktatók
Miskolci Egyetem

Bíráskodás és vitarendezés az agráriumban – Magyar Nemzeti Jelentés

I. UNCITRAL és Magyarország

A választottbíráskodásra vonatkozó főbb törvényi rendelkezéseket az UNCITRAL modellt teljes egészében követő, a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXXI. törvény rendezi.

A jelentés a továbbiakban ezen törvény főbb rendelkezéseit ismerteti, melynek részletezésétől jelen cikkben eltekintünk.

II. Az agrárjogi jogvitával foglalkozó törvényszékek Magyarországon

Magyarországon¹ csak egyfajta alternatív bírói fórum működik a *strictu sensu* vett agrárjogi területen, nevezetesen a Magyar Agrárkamara Választottbírószága. Működik egy másik választottbírószág a Kereskedelmi és Iparkamara mellett, ahol az ügyek nagy hányadában foglalkoznak az agráriumban kapcsolódó kérdésekkel, például agrártermékek eladásával-vételével, fizetési szabálytalanságokkal, szállítási hibával, szavatossági problémákkal, stb. Problémás lehet annak meghatározása, hogy mi az agrárium és az agrárbíráskodás tárgya,² mindazonáltal a választottbírószágoknak mindeddig sikerült úgy működniük, hogy nem merültek fel hatásköri problémák; a Kereskedelmi és Iparkamara elé nagy számban érkező ügyek egyik oka például az, hogy külföldön nem ismert széles körben, hogy létezik a Magyar Agrárkamara mellett működő Választottbírószág is. Továbbá létezik egy másik alternatív út is az Agrárkamarán belül a viták megoldására, ez a fogyasztóvédelemhez kötődik. A fogyasztóvédelemről szóló 1997. évi CLV. törvény békéltető testületek létrehozataláról rendelkezik. A testület célja a fogyasztók és a gazdálkodó szervezet között felmerülő viták gyors és hatékony megoldása, egyezség elérésével. Ezek 1999. január 1-jén kezdték meg munkájukat, mindazonáltal agráriumban kapcsolatos kérdésekben még nem került eléjük nagy horderejű ügy.

**Dr. Éva ERDŐS – Nóra JAKAB –
Anikó RAISZ**

Instructors
University of Miskolc

Jurisdiction and alternative dispute settlement resolution in agriculture – Hungarian National Report

I. UNCITRAL and Hungary

Principal Statutory provisions for Arbitration are governed by Act LXXI of 1994 on Arbitration according to the UNCITRAL model. The model is followed entirely.

The national report contains these statutory provisions, nevertheless, in the frame of this article, we put aside going into the details.

II. The Statutory Tribunals dealing with Rural Disputes in Hungary

In Hungary,¹ only one form of alternative jurisdiction is working in the field of agriculture *strictu sensu*, the Arbitral Tribunal of the Hungarian Chamber of Agriculture. There is another arbitration working at the Chamber of Commerce, where a great number of cases deal with agriculture related questions, that is buying and selling of agricultural products, such as default in paying, default in delivery, problems in connection with the warranty, etc. It could be a problem to determine what is the subject of agriculture² and agricultural arbitration, nevertheless the arbitral jurisdiction managed so far to act without interfering into each other's competence; the great number of cases arriving at the Arbitral Tribunal of the Chamber of Commerce have as a reason that e.g. abroad it is not well-known that there exists an Arbitral Tribunal of the Hungarian Chamber of Agriculture. Furthermore, there is another alternative way to solve disputes in the frame of the Chamber of Agriculture, that is attached to the consumers' protection. Act CLV/1997 on Consumers' Protection determines the establishment of Conciliatory Counsels. The Counsel's aim is to solve quick and efficiently disputes between consumers and farmers, in reaching a friendly settlement. These started to work by 1st January 1999, nevertheless as to agricultural matters there have been practically no relevant cases so far.

III. A Magyar Agrárkamara

Az állam gazdasági szerepe 1989/90 előtt negyven éven keresztül ingadozott a monopol és a nyomasztó között, e szerep csökkentése érdekében a magyar Országgyűlés elfogadta a kereskedelmi kamarákról szóló 1994. évi XVI. törvényt. Ennek megfelelően 1994. december 20-án létrejött a Magyar Agrárkamara, mint jogi személyiséggel és országos hatáskörrel rendelkező, közfeladatokat ellátó köztestület. 1999. december 21-én az Országgyűlés elfogadta az 1999. évi CXXI. törvényt, a Gazdasági Kamarákról szóló új törvényt. Ennek megfelelően 2000-ben a Kamarákat újjászervezték.

A Magyar Agrárkamara tagjai a fővárosi és megyei agrárkamarak. A húsz területi Agrárkamara is köztestület, tagjaik a mezőgazdasági, erdőgazdasági, kereskedelmi célú halászati és vadászati tevékenységet folytató gazdálkodó szervezetek,³ beleértve a közvetlenül kapcsolódó gyártási, kereskedelmi és szolgáltató tevékenységet. Az Agrárkamarak jelenleg 11.000 önkéntes taggal rendelkeznek, ezek egyharmada kistermelő, egyharmada egyéni vállalkozó és egyharmada jogi személyiséggel rendelkező gazdálkodó szervezet. A tagok a nemzeti mezőgazdasági termelés 60 százalékát teszik ki.

A Magyar Agrárkamara feladatai:

- a) véleményezi a gazdasági tárgyú előterjesztések és jogszabályok tervezeteit;
- b) kapcsolatot tart a külföldi gazdasági kamarák országos szervezeteivel és gazdasági jellegű nemzetközi szervezetekkel. A visegrádi négyek⁴ országainak Agrárkamarái például évi 3-4 alkalommal találkoznak annak érdekében, hogy koordinálják mezőgazdasági érdekeinket és álláspontunkat a KAP számos kérdésében.⁵
- c) összehangolja a gazdasági kamarák külföldön végzett vagy külföldre irányuló, továbbá a külföldiek számára belföldön végzett gazdasági tájékoztató és propagandamunkáját;
- d) megszervezi a magyar gazdasági napokat;
- e) kialakítja a gazdasági kamaráknál vezetett nyilvántartások egységes rendszerét;
- f) kidolgozza a tisztességes piaci magatartásra vonatkozó etikai szabályokat tartalmazó etikai szabályzatot;
- g) külön törvények rendelkezései szerint részt vesz az országosan működtetett tanácsok és testületek munkájában;
- h) megállapítja a közfeladatok ellátásához nyújtott költségvetési támogatás⁶ területi gazdasági kamarák

III. The Hungarian Chamber of Agriculture

In order to diminish the role of the state in the economy, which switched for forty years before 1989/90 between monopol and overwhelming, the Hungarian Parliament (hereinafter: Parliament) created with Act XVI/1994 the Chambers of Economy. According to this, the Hungarian Chamber of Agriculture was created the 20th December 1994 as a public corporation having legal personality with a nation wide competence dealing with public tasks. The Parliament adopted Act CXXI/1999 the 21st December 1999, the new law on Chambers of Economy. The Chambers were accordingly reorganized in 2000.

Members of the Hungarian Chamber of Agriculture are the Chambers of Agriculture of the capital and the regions. The 20 regional Chambers of Agriculture are equally public corporations, their members are the economic organizations³ pursuing agricultural, forestry, commercial fishing and hunting activity, inclusively the directly connected processing, trading and service activity. The Chambers of Agriculture actually have 11 000 voluntary members, one-third 'small-scale agricultural producer', one-third private entrepreneurs and one-third economic organizations having legal personality. The members represent 60 percent of the gross agricultural production.

Tasks of the Hungarian Chamber of Agriculture are to:

- a) evaluate and comment on economy-related propositions and legislative bills;
- b) maintain contact with the national organizations of foreign chambers of economy, and international economic organizations. For example, the Chambers of Agriculture of the V4⁴-countries have yearly 3-4 meetings in order to coordinate our agricultural interests and various questions of the CAP.⁵
- c) coordinate the manner in which the chambers of commerce disseminate economic information and publicity in foreign countries, from Hungary to foreign countries, and in Hungary for foreigners;
- d) organize events showcasing the Hungarian economy;
- e) develop a uniform system for registering members in chambers of economy;
- f) draft a code of ethics containing the rules of ethics governing unfair market practices;
- g) participate, in accordance with the provisions of other laws, in the work of national councils and bodies.
- h) lay down the principles for dividing the central subsidies⁶ provided for the fulfillment of public duties among the regional chambers of economy;

közötti elosztásának elveit;

i) kidolgozza a kamarák részére átadott közfeladatok egységes eljárás keretében történő ellátásához szükséges önkormányzati szabályzatot. (1999: CXXI. tv. 12. cikk (1) bekezdés)

IV. A Választottbíróóság

A választottbíráskodás intézménye hihetetlenül öreg, már a hettita és hellén területeken is alkalmazták.⁷ Még Trója története is egy választottbírói döntésen, mégpedig Paris hercegén alapul. (Alapvetően ő képviseli egy ilyen döntés érvénytelenségének egyik okát: a megvesztegetést...) A középkorban a fejedelmek választottbírói szerepet is betöltöttek, olykor a pápa kérésére. A XVIII. század végétől az Amerikai Egyesült Államokból indul el az a folyamat, amely kifejlesztette a választottbírói eljárást a nemzetközi jogban. (E fejlődés során jelentős állomások az 1899-es és 1907-es hágai egyezmények, amelyek többek között az *ad hoc* választottbíróóságokkal és az Állandó Választottbíróósággal foglalkoztak.)

Az utóbbi évtizedekben mind nemzeti, mind nemzetközi szinten egyre jelentősebbé vált a választottbíráskodás, még a gazdasági kapcsolatok feleinek vitáiban is, és – nemzetközi szinten – környezetvédelmi kérdéseket is megoldanak ezen az úton.⁸ Mindezek nyomán az Országgyűlés elfogadta a választottbíráskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvényt.

Az 1994: LXXI. tv. 2. cikke és a gazdasági kamarákról szóló 1999: CXXI. tv. 12. cikkének (2) bekezdése értelmében a Magyar Agrárkamara létrehozott egy állandó Választottbíróóságot, a mezőgazdaságban felmerülő viták megoldása érdekében. A Magyar Agrárkamara 1997. május 5-ei általános közgyűlésén elfogadta a Magyar Agrárkamara mellett működő Állandó Választottbíróóság Eljárási Szabályzatát, és megadta a Választottbíróóságnak a felhatalmazást munkája megkezdésére, amely 1997. október 15-én – néhány nap múlva pontosan egy évtizede – meg is történt; évről évre több ügygel foglalkozik. Mindazonáltal, ez az alternatív igazságszolgáltatási forma még nem érte el a nyugat-európai államok szintjét, ezért Magyarországon még hangsúlyozni kell a választottbíráskodás előnyeit – különös tekintettel a mezőgazdaság területére:⁹

Szakértelem:¹⁰ Nem vitatjuk a rendes bíróságok jogi szakértelmét; mégis nagy előnyt jelent, hogy a választottbírói névjegyzékben jogászok mellett az agrárium elismert szakemberei is helyet kapnak. Őket a megyei kamarák ajánlják. Ezek a szakemberek választhatók bírónak az adott ügyekben, és így

i) draw up the self-administration rules providing a single platform for the fulfillment of public duties conferred upon the chambers. (Act CXXI/1999, Article 12(1))

IV. The Arbitral Tribunal

The institution of arbitration is incredibly old, it was already used in the Hittite and the Hellene territories.⁷ Already the story of Troy is based on a decision of an arbitrator, Prince Paris. (Actually, he shows one of the reasons to annul such a judgment: embezzlement...) In the Middle Ages, the princes took the role of an arbitrator, sometimes for the request of the pope. Since the end of the 18th century, it is from the United States of America that arbitration unfolds in international law. (In this development the two Hague agreements of 1899 and 1907 are significant, dealing with *ad hoc* arbitral tribunals and the Permanent Court of Arbitration.)

In the last decades in national as well in international level, arbitration became more and more significant again, even as to disputes of parties in economic relations, and – in international level – environmental questions are solved this way as well.⁸ Therefore, Act LXXI/1994 on Arbitration was adopted by the Parliament.

According to Article 2 of Act LXXI/1994 and Article 12 (2) of Act CXXI/1999 (on Economic Chambers) the Hungarian Chamber of Agriculture created a permanent Arbitral Tribunal in order to solve disputes occurring in the agriculture. The Hungarian Chamber of Agriculture adopted the 5th May 1997 in its general assembly the Procedure of Rules of the Permanent Arbitral Tribunal working at the Hungarian Chamber of Agriculture, and gave an authorization for the Arbitral Tribunal to start its work, which happened the 15th October 1997 – so in some days exactly a decade ago – and has from year to year more cases to deal with. Nevertheless, this form of alternative jurisdiction has not yet reached the status it has in Western European countries, therefore in Hungary the advantages of arbitration – especially in the field of agriculture⁹ – has to be mentioned:

Expertise:¹⁰ Not contesting the legal expertise of the ordinary courts, it is a great advantage that in the nomenclature of the arbitral judges besides lawyers also acknowledged experts of the agriculture take place. They are nominated by the regional Chambers. These experts are optional judges in the

biztosítják a speciális szakértelmet.

Gyorsaság: A választottbíróóság bírója vagy tanácsa hat hónapon belül köteles döntést hozni – a rendes bírósági eljárásokkal összehasonlítva, ahol az átlagos peridőtartam két év, itt három hónap. A sürgősségi eljárás biztosítja, hogy 30 napon belül tárgyalást tartanak, és 60 napon belül érdemi döntés születik. Ez azt szolgálja, hogy nagyon rövid időn belül jogerős döntés szülessen. Olyan eljárásokra is lehetőség van, ahol nincs szóbeli, csak írásbeli eljárás.

Olcsóság: Az eljárási díjak sokkal alacsonyabbak, mint a rendes bíróság részére fizetendő illetékek. Ez azon ténynek is köszönhető, hogy egyfokú eljárásról van szó, és így ez nem csak a vállalkozások számára kedvezőbb, hanem az egyéb érdekeltek számára is.

A Választottbíróóság célja, hogy a vita a felek egyezségével végződjön. Erre sor kerülhet az eljárás során (ilyenkor belefoglalják az ítéletbe), vagy hozható ítélet egyezség nélkül is – ennek jogereje megegyezik a rendes bíróság által hozott ítéletével. Az ítéletek késedelem nélkül végrehajthatók. Érvénytelenítésükre csak a törvény által kifejezetten meghatározott esetekben van lehetőség. (Eddig még nem került sor érvénytelenítésre.)

A Választottbíróóság előtti eljárásban mindkét fél jelölhet bírót vagy bírókat a tanácsba, a fent említett névjegyzékből. Így a felek sokkal inkább az ügy urainak érzik magukat, mint a rendes bíróságok előtti eljárásokban. Az esetek többségében magas perértékű ügyekben hoznak döntést. A feleknek az esetek többségében fontos kérdés az, hogy pénzügyeiket ne hozzák nyilvánosságra, ezért – hacsak a felek másképp nem rendelkeztek – a Választottbíróóság előtti eljárás nem nyilvános.

Lehetőség van arra, hogy a felek a Választottbíróóság hatáskörének elfogadását a szerződésekbe foglalják – kompromisszumos klauzula révén, amely kimondja, hogy a Választottbíróóság dönthet a szerződés érvényességével, értelmezésével, megszegésével vagy megszűnésével kapcsolatos vitákban. Egy másik lehetőség az, hogy a felek közösen írnak alá egy nyilatkozatot az adott szerződés megkötését követően.

Mivel az eljárások nem nyilvánosak, egyáltalán nem lehet a konkrét ügyekkel kapcsolatos információkhoz jutni. Amihez mégis sikerült, az mind a

given cases and guarantee therefore the special competence as well.

Promptitude: The adjudicating judge or section of judges is obliged to decide within 6 months – compared to the processes before the ordinary courts where a duration of 2 years is the average, here the average is 3 months. The urgency procedure ensures that within 30 days a hearing is held, and within 60 days there is a judgment on the merits. It serves that within a very short time binding decisions are made. Also procedures are possible where there is only a written, and no oral part.

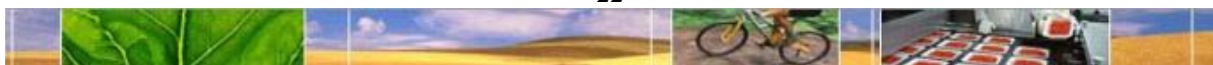
Cheapness: The fees of the procedures are as a whole much lower than the dues by the ordinary courts. It is also due to the fact that it is a one-instance procedure, and so better for the entrepreneurs, the companies as well as others interested in the process.

The Arbitral Tribunal aims to close the dispute with a friendly settlement of the parties. This friendly settlement can be concluded in the process and then contained in the judgment, or a judgment without a friendly settlement can be delivered – the judgment's legal force is equal to that of a judgment of an ordinary tribunal. The judgments are executory without further delay. The declaration of their annulment is only possible in cases determined explicitly by the law. (There has not been an annulment so far.)

In the procedure before the Arbitral Tribunal both parties can assign judge or judges into the section, from the names of the above mentioned nomenclature. That is how the parties feel much more being the lords of the process than in processes before the ordinary tribunals. In most of the cases judgments are delivered in cases involving great financial interests. For the parties it is of high relevance in most of the cases that their finances are not published, therefore – unless the parties indicated it otherwise – the procedure before the Arbitral Tribunal is not open.

Possible is that the parties indicate the acceptance of the Arbitral Tribunal's competence in the contracts with a compromise clause saying the Arbitral Tribunal can decide in disputes in connection with the contract's validity, interpretation, non-fulfillment or cancellation. Another option is that the parties sign a declaration together after the conclusion of the respective contract.

As the processes are not open to the public, it is not at all possible to maintain information on the concrete cases. All that we could find out is due to

Választottbíróóság elnökének, *Dr. Jancsó Jánosnak* a kedves segítségével volt lehetséges. Elmondásából tudjuk, hogy készülöben van egy dokumentáció (a bíróság működésének tizedik évfordulójára), ahol – a felek érdekeinek védelme mellett – összegyűjtik a leglényegesebb vagy legérdekesebb ügyeket; együttműködésével is csak az információ kis részéhez sikerült hozzájutnunk. Mindazonáltal, ez a reményeink szerint a közeljövőben megjelenő könyv bemutatja és elemzi majd a konkrét ügyekben hozott ítéleteket és azok tapasztalatait. Ugyan a 2007-es casertai találkozáson ez már nem segít rajtunk, meg vagyok győződve arról, hogy érdekes olvasmány lesz.

Általánosságban azt mondhatjuk, hogy a Választottbíróóság elé kerülő ügyek száma évről évre változik, de 1997-ben és 1998 első felében a szervezésre helyeződött a hangsúly. 1998 második fele meghozta az első ügyeket, sor került ezekben a meghallgatásokra (összesen öt ügyben). A következő évben már 16 ügyet vittek a bíróság elé, 2000-ben pedig 22-t. A kamarák rendszerének megváltozása befolyással volt a bíróság munkájára is: 2001-ben 18, 2002-ben csupán 8 ügyet vittek a bíróság elé. Az ok az volt, hogy kevesebb olyan szerződést kötöttek, amelybe belefoglalták a kompromisszumos klauzulát, részben a kamarák bizonytalan helyzete miatt, részben pedig azon okból, hogy az ítéletek nem mindig voltak kedvezőek a felvásárló szervezetek számára. 2003-ban egy új ügycsoport jelent meg, a kedvezményes műtrágya vásárlással kapcsolatosak: ebben az évben a bíróságnak összesen 46 ügyet kellett tárgyalnia. 2004-ben a bíróságnak 96 ügygel kellett szembesülnie – ez nagy előrelépésnek tekintendő. Ez volt az az év, amikor megjelentek a Biokontroll Kht-val kapcsolatos ügyek (ezek titkossága alól a közérdek ad felmentést). 2005-ben az ügyek száma visszaesett 38-ra. Ez a tendencia folytatódott 2006-ban is, tavaly csupán 12 ügy volt a bíróság előtt. A Kamara bizonytalan helyzete mellett a piaci változás is érzékelhető volt, nevezetesen, hogy a felvásárlás helyett az intervenciós értékesítés került a középpontba.

V. Az Agrárkamara mellett működő Választottbíróóság szabályai

Mindenekelőtt – ahogy más bíróságok esetén is – egy vagy több bíró hozza a döntést, ha több, akkor számuk mindig páratlan. Mindazonáltal léteznek szabályok annak meghatározására, hogy ki fordulhat a Választottbíróósághoz; a feltételek: legalább a felek egyike gazdasági tevékenységgel hivatásszerűen foglalkozó személy és a jogvita e tevékenységével kapcsolatos, a felek az eljárás tárgyáról szabadon rendelkezhetnek, és a választottbíróósági eljárást választottbíróósági szerződésben kikötötték. A

the kind help of the president of the Arbitral Tribunal, *Dr. János Jancsó*. As he said, there is a documentation in preparation (for the tenth anniversary of the functioning of the Tribunal) where – protecting the interests of the parties – the most important or interesting cases are going to be collected, but even with his kind cooperation we could only get a little part of the information. Nevertheless, this book coming out hopefully in the near future serves to show and examine the jurisdiction in the concrete cases and their experiences. Although it cannot help us further in the Caserta 2007 meeting, I am convinced that it is going to be an interesting lecture.

Generally we can say that the number of cases coming before the Arbitral Tribunal is varying each year, but in 1997 and in the first semester of 1998 the focus was on the organization. The second half of 1998 brought the first cases and the hearings in them (altogether five). Next year already 16 cases were brought before the Tribunal, in 2000 even 22. The change of the Chambers' system affected the work of the Tribunal as well: in 2001 18, and in 2002 only 8 cases were brought before the Tribunal. Reason was that less contracts included the clause of compromise, partly because of the insecure situation of the Chambers, partly because of the judgments not always favourable for engrosser companies. In 2003 a new group of cases appeared, that of the chemical fertilizers bought with a discount: this year the Tribunal had to deal with altogether 46 cases. 2004 the Tribunal had to face 96 cases – that is a great improvement. This is when the petitions of the Biokontroll Kht. appeared (the public interest is the reason why it is not a secret). 2005 the number of cases fell to 38. This tendency continued in 2006 as well, last year the Tribunal had only 12 cases. Besides the insecure situation of the Chamber also the change in the market was visible, namely that instead of buying up interventional selling was in the focus.

V. Rules of the Arbitral Tribunal of the Chamber of Agriculture

Above all, as by other tribunals as well, one or more judges adjudicate, if more, their number is always even. Nevertheless, there are some rules determining who can turn to the Arbitral Tribunal: at least one of the parties has to be professionally engaged in economic activity and the legal dispute has to be in connection with this activity, the parties have to be able to freely dispose over the subject of the proceeding, and they had to condition in the contract the arbitratory procedure. The compromise

kompromisszumot írásba kell foglalni, az Eljárási Szabályzat (a továbbiakban: ESZ) még a modern technika által kínált lehetőségeket is elfogadja, pl. az emailt vagy az sms!!! (ESZ 1. cikkének (5) bekezdése, valamint az 1994: LXXI. tv. 3. cikke) Másik kulcskérdés a bíróság költségvetése, amelyet főként az eljárási díjak tesznek ki, valamint a Magyar Agrárkamara is nyújt támogatást (lásd ESZ 2. cikkét). A bírásra vonatkozó szabályok hasonlítanak a rendes bíróságok bíráit érintő szabályokra: feltétel, hogy függetlenek és pártatlanok legyenek, nem képviselhetik a feleket, kötelesek titokban tartani a körülményeket, még az eljárást követően is. Mindazonáltal be kell tölteniük 24 éves kort, és meg kell felelniük az általában a bírák elé állított feltételeknek (büntetlen előélet, nem áll gondnokság alatt, stb.) (ESZ 4. cikke). Az alkalmazandó jog a magyar anyagi jog (ESZ 16. cikke), az eljárás nyelve nem feltétlenül magyar, mint a Kereskedelmi Kamara melletti Választottbíróságnál, itt is alkalmazhatók más nyelvek (ESZ 17. cikke). A választottbíráskodásról szóló 1994: LXXI. tv. is e szabályok forrását képezi, amely többek között – 27-28., és 31. és 34. cikkeiben – meghatározza:

A feleket a választottbírói eljárás során egyenlő elbánásban kell részesíteni, és mindegyik félnek meg kell adni a lehetőséget, hogy ügyét előadhassa.

A felek a választottbírói eljárás szabályaiban - e törvény keretei között - szabadon állapodhatnak meg, ideértve valamely állandó választottbírói eljárás szabályzatának kikötését is. Megállapodás hiányában a választottbírói eljárás szabályokat - e törvény keretei között - belátása szerint határozza meg.

A felek a választottbíráskodás helyében szabadon állapodhatnak meg. Ilyen megállapodás hiányában a választottbíráskodás helyét a választottbírói eljárás körülményeit figyelembe véve állapítja meg, az állandó választottbírói eljárás pedig az alapító okiratában meghatározott székhelyén jár el.

A választottbírói eljárás - ha a felek másképpen nem állapodnak meg - a bírák közötti megbeszélés, a felek, a tanúk vagy a szakértők meghallgatása, valamint tárgyak, okiratok megismerése céljából más helyen is összeülhet.

Az ESZ 20. cikke (megfelelően az 1994: LXXI. tv. 29. cikkének, amely kimondja, hogy a választottbírói eljárások nem nyilvánosak) meghatározza, hogy senki sem – csak a felek és a bíróság – jogosult az eljárás iratainak megtekintésére. Úgy véljük, az Agrárkamara mellett működő Választottbírói eljárás kapcsolatban a két fő problémát a teljes titkosság és a bíróságról való tudomás hiánya jelenti; pozitívumnak pedig azt

(agreement on arbitration) has to be written, the Rules of Procedure (hereinafter: RP) even accepts a compromise through modern technics, i.e. email or sms!!! (Article 1 (5) RP as well as Article 3 of Act LXXI/1994) Another key point is the budget of the Tribunal which comes mainly from the fees of the procedures and some help from the part of the Hungarian Chamber of Agriculture (see Article 2 RP). The rules for the judges are somewhat similar to those for judges in ordinary tribunals: they have to be independent and impartial, they cannot represent the parties, they are obliged to keep the circumstances in secret, even after the procedure. Nevertheless, they have to be over 24 and fulfilling all the consequences for a judge (clean sheet, not under wardship, etc.) (Article 4 RP). The applicable law is the 'Hungarian material law' (Article 16 RP), the language of the procedure is not forcedly Hungarian, as by the Arbitral Tribunal of the Chamber of Commerce, here as well other languages can be used (Article 17 RP). Also the Act LXXI/1994 on arbitration is the source of these rules where it is among others determined that:

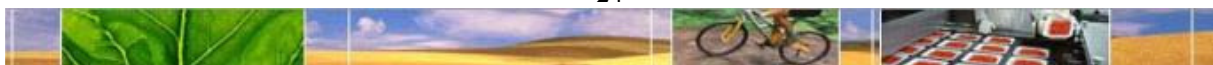
In the course of the arbitral proceedings the parties shall be treated with equality, and each party shall be given the opportunity of presenting its case.

Subject to the provisions of this Act, the parties are free to agree on the rules of procedure to be followed by the arbitral tribunal, including also the stipulation of the rules of procedure of an institutional arbitral tribunal. Failing such agreement the arbitral tribunal may, subject to the provisions of this Act, determine the rules of procedure at its own discretion.

The parties are free to agree on the place of arbitration. Failing such agreement, the place of arbitration shall be determined by the arbitral tribunal having regard to the circumstances of the case, while the institutional arbitral tribunal shall act at its seat specified in its deed of foundation.

The arbitral tribunal may - unless otherwise agreed by the parties - meet at any place for consultation among its members, for hearing the parties, witnesses or experts, as well as for inspection of objects and documents.

Article 20 RP (according to Article 29 of Act LXXI/1994 declaring that the arbitral proceedings are not public) determines that nobody – only the parties and the Tribunal – has the right to look into the documents of the procedure. As we presume, the two major problems are the complete non-publicity and the lack of knowledge about the Tribunal; positive is that – even when not progressively – it is

tekinthetjük, hogy – ha nem is progresszíven – de működik, és mindezt teljesen jogszerűen teszi (mindeddig egyetlen ítéletet sem érvénytelenítettek a rendes bíróságok).

VI. Az 1314/2004 irányelv

Magyarországon csupán néhány fellelhető dokumentum található a tervezetre vonatkozóan. A tervezet célja az, hogy a mediációt, mint az alternatív vitarendezés egyik lehetséges gyakorlati formáját, ismertebbé tegye. Tulajdonképpen a tervezet a határokon átvitelő viták feloldásának keretirányelve. Az irányelv által megragadott legfontosabb területek közé tartozik a mediáció minőségének javítása, a mediáció és a polgári eljárás közötti kapcsolat megteremtése, valamint a döntések végrehajthatósága.

Az irányelv tervezetét Magyarország örömmel fogadta, s amennyiben megszületik a tervezet végső változata, az abban foglalt cél elérésének teljes mértékben igyekszik eleget tenni. A magyar jogalkotó nagyon fontosnak tartja, hogy a mediációs kérdéseket irányelv rögzítse. Továbbá a szabályok egységesítését nagyszerű kezdeményezésnek tartja az EU részéről. Magyarország mindenképpen támogatja a tervezetet, és úgy látja, hogy az irányelv elegendő garanciát tartalmaz arra nézve, hogy az abban foglalt rendelkezéseket más országok is alkalmazzák.

A magyar szakértők nem rendelkeznek információval arra vonatkozóan, hogy Dánia miért utasította el a tervezetet. Ugyanakkor ismerik a holland álláspontot. Hollandia ugyanis annyira elégedett jelenlegi rendszerének működésével, hogy nem kíván abba beleavatkozni egy újabb tervezet elfogadásával. Amennyiben egyes tagállamok óvakodnak a tervezet irányelvvé formálástól, az valószínűleg azért van, mert féltik a már jól működő rendszerüket.

Nincs kötelező mediáció Magyarországon, csak önkéntes. Ugyanakkor, azokon a területeken, ahol gyakran alkalmazzák a mediációt, így például az egészségügyben, az oktatásban, a közvetítés megfelelően működik.

Olyan esetekben, amikor a mediáció nem egyfajta vitarendezési mód, az irányelv tervezet rendelkezései kerülnének alkalmazásra.

Olyan területen, ahol a mediációt alkalmazzák, a döntések végrehajtása nem okoz problémát. Így például a munkajogban a mediációs eljárás keretében 90%-ban eredményesen megegyeznek a felek. Ez az információ az MKDSZ egyik mediátorától, Dr. Rácz Zoltántól származik.

working, and that absolutely lawfully (no decision has been annuled so far by ordinary tribunals).

VI. Directive SEC(2004) 1314

There are not so many documents regarding the proposal in Hungary. The aim of the Draft directive is to make mediation widely known as a practical way of settling disputes. This draft prescribes a frame directive, which will be applicable to disputes over the borders. The issues of the directive are going to be the improvement of the quality of the mediation, establishment of connection between the civil procedure and mediation, the enforcement of decisions.

The draft Directive SEC (2004) 1314 will be fully applied in Hungary. In the course of the creation of the Directive, Hungary finds it important to have a directive in the field of mediation. The unification of regulations is a good initiation of the EU. Hungary supports this draft directive and finds guarantee in the draft so that the mediation could be widely used in different countries.

The experts of Hungary does not have any information about the reason of the Danish opt out. Yet, the Holland view is known to them. Holland experts refuse the Draft because their recent system works so effective and satisfactory, they do not want to disturb it. If countries have got any objection, it might come from the existing feasible procedure systems, which they do not want to disturb.

Compulsory mediation does not exist in Hungary. It is always voluntary. However, besides its voluntary nature, where mediation is usually applied like in the health system, education etc.; it is satisfactory.

In other areas, where mediation is not applied as a measure of settling disputes, the draft directive proposal should be applied.

Mediation, where it is applied, in itself is very satisfactory and effective; in 90% of the cases the parties agree in case of mediation in the field of Labour Law. This information comes directly from Zoltán Rácz, Arbitrator registered in Industrial Relations Mediation and Arbitration Service (IRMAS) [MKDSZ].

A 6. cikkelyben került rögzítésre, hogy a felek teljes titoktartásban is megállapodhatnak. Ez tulajdonképpen a mediáció egyik fő előnye, s talán az eljárás hatékonyságának a kulcsa is. Ugyanakkor a titoktartási (bizalmi) klauzulának bizonyosan mind a felek, mind a mediátor részéről vannak korlátai. Ilyen helyzet áll fenn, ha a bírósági eljárásban a mediátort tanúként idézik meg, ezáltal nem veszik figyelembe a mediációs eljárásban kikötött titoktartásra vonatkozó klauzulát. A legtöbb tagállamban erre azért kerül sor, mert polgári peres eljárások során a felek bármilyen olyan bizonyítékra hivatkozhatnak, amely az ügy szempontjából jelentős, s a tanúként megidézett személyeket a jog kötelezi tanúvallomás tételére. Ezt a felek bármelyike kihasználhatja. Így a megoldás az, ha a mediátor némi mozgástérrel rendelkezik. Azonban vannak olyan mediátorok, akik hivatásuknál fogva kötelesek titoktartásra, míg mások esetében ez nem áll fenn. Éppen ez a tisztességtelen helyzet az, mely a jogalkotót arra készteti, hogy a bizalmi jelleg védelme érdekében, függetlenül a mediátorok hivatásától, bizonyos rendelkezéseket vezessenek be. Amennyiben a mediációs eljárást nem követi bírósági eljárás, nem szükséges a titoktartás törvényi védelme. A titoktartási kötelezettség betartása pusztán a feleken múlik, ha ezt a megállapodásban rögzítették, ennek védelméhez nem fűződik közérdek. A 6. cikkely értelmében két elv ütközik, azaz a titoktartás vagy bizalom elve, valamint polgári eljárásban a bizonyítékok szabad felhasználásának az elve. A bizalom a mediáció lényege, így ezt az elvet minden körülmények között védeni kell. Ha nem ez történik, akkor a mediáció szerepét ásnánk alá. Amennyiben lehetőség van a mediációval vagy az annak során szerzett információkkal való visszaélésre, akkor nem várható a felektől, hogy a mediációt válasszák vitájuk rendezése érdekében. Az irányelv későbbi implementálása során ennek az elvnek szigorúan érvényesülnie kell a nemzeti jogalkalmazásban.

A magyar jogalkotás felétlenül támogatja a bizalmi elv védelmét. Éppen ezért a polgári perrendtartás a bizonyítási eszközök tekintetében bevezetett egy új rendelkezést, mely szerint a tanú arra hivatkozással is megtagadhatja vallomástételt, hogy mediációs eljárásban vett részt, vagy mediátor volt felek között.

VII. Mediáció Magyarországon

1. Bevezetés

Ian Walker of Russell Jones Walker 2000-ben a CEDR Civil Bírósági Vizsgálaton kijelentette, hogy mindenki csak beszél a mediációról. Mindenki egyetért abban, hogy az egy jó intézmény, de igazán nem sok embernek van tapasztalata a területen. Ez valóban igaz,

Regarding Article 6 of the draft Directive, it must be stressed that the possibility for the parties to agree on the confidentiality of the process belongs to the key advantages of mediation, and can be vital for the effectiveness of the process itself. There are however certain limits to which an agreement of the parties, and a commitment of the mediator, can effectively protect confidentiality. This is notably the case in subsequent judicial proceedings, where the court may not respect the agreement of confidentiality and consequently admit, for example, the mediator to be heard as a witness. Further exceptions for overriding considerations of public policy can be made, where the most important examples have been spelled out in the Article.” SEC(2004)1314. In this case there is a collision between the principle of confidentiality and of the principle of free use of evidence in the civil procedure. Protection of confidentiality of the process; secrecy is an essence of Mediation. So, this principle must be respected in any cases. If not, then the mediation would undermine its role in the settlement of disputes. If there is a scope for the misuse of mediation and the information provided for in the course of the process, then the people can not be expected to apply for mediation. By the implementation of the Directive, this proposal must be laid down strictly in national law.

Hungary supports the absolute confidentiality. Therefore, the Civil Procedure Code has laid down a new provision, in which the witness can refuse to make a statement if he/she has taken part in mediation as a mediator.

VII. Mediation in Hungary

1. Introduction

At the Civil Court Review of the CEDR in 2000 Ian Walker of Russell Jones Walker said, that everybody only spoke about mediation. Everybody agrees that it is a good institution, but in fact, not many people gain experiences in this field. This saying is true

nagyon sok félreértés létezik a mediációval kapcsolatban, annak ellenére, hogy a mediáció lehetősége szinte az egész eljárás során fennáll. Oly sok ember élethosszig is képes vitázni anélkül, hogy tudna erről a lehetőségről. Sok ügyvéd azt hiszi, hogy a mediáció talán a békéltetés egyik eszköze a bírósági eljárás megindítása előtt, vagy a mediátort bírónak vélik.

A mediáció lényegét Riskin 1994-ben a következőképpen fogalmazta meg:

„A mediáció lényege abban áll, hogy képes a feleket egymás felé fordítani, nem úgy, hogy szabályokat kényszerít rájuk, hanem segít megteremteni a kapcsolatuk újszerű és közös felfogását, amelynek révén megváltozik a két fél egymáshoz való viszonyulása.”

A mediáció három alapvető és jól megkülönböztethető elemmel rendelkezik: konszenzus, magánjelleg és kölcsönös bizalom, igények és érdekek dominanciája. Eszerint a jogok és kötelezettségek dominanciája helyett, a felek érdekei állnak a középpontban, amely a vita feloldását lehetővé teszi. A mediáció a jövőt tartja szem előtt, azt, hogy a felek érdeke a kapcsolat fenntartása.

2. Mediáció az agrárjogban

Agrárjogi vitákban nem alkalmazzák a mediációt. Az erre vonatkozó kezdeményezés megbukott.

3. Gazdasági, üzleti mediáció

A mediáció ezen fajtáját széles körben alkalmazzák Magyarországon. A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény szabályozza ezt a célszerű, gyors és hatékony eljárást. A mediáció a vállalkozások közötti együttműködés területén felmerülő érdekfeszültségek feloldásának hatékony módszere, mellyel elkerülhető a kommunikációs csapda. A legtöbb vita kártérítéssel és szavatossággal kapcsolatban merül fel.

4. Mediáció a munkajogban¹¹

A mediáció egyáltalán nem kötelező Magyarországon, pusztán egy lehetőség. A kilencvenes évek elején, a Rendszerváltást követően jelent meg, mint a vitarendezés egyik alternatív formája a munkajogban.¹² Azóta már lehetőség van mediációs eljárás alkalmazására az egészségügyben, oktatásban, fogyasztóvédelemben és a közbeszerzési eljárásokban. A közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvény 2002-ben lépett hatályba a bíróságok

nowadays as well. There are many misunderstandings about mediation. Though, mediation can always occur if conflict turns up. There are so many people who have been quarreling for a long time; and they do not know about this possibility. Many attorneys think mediation as a process before the court; and they mistake the mediator for a judge.

The essence of mediation has been defined by Riskin in 1994:

“The essence of mediation is, that the parties can be ‘partners’ again, and not by means of obligations, but by creating a new view about their relationship.”

Mediation has got three fundamental factors, as we know: consensus, private nature, common reliance, dominance of claims and interests. This means that instead of the dominance of rights and obligations, because of the interests of the parties the solution of the conflict becomes reality. The mediation looks into the future, and it is important to the parties to maintain the relationship.

2. Mediation in agrarian Law

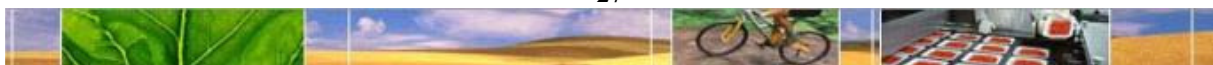
Mediation is not used in agrarian disputes. There were people who tried to implement this way of settling disputes, but this initiation was not accepted.

3. Economic, business mediation

This kind of mediation is widely used in Hungary. It is a reasonable, effective, fast process, which is governed by Act LV of 2002. The aim is the conciliation of debates between undertakings and businesses. By means of mediation the trap of communication can be avoided. The most frequent disputes are in connection with the compensation and the guarantee.

4. Mediation in Labour Law¹¹

Mediation is not compulsory in Hungary at all. It is a possibility to settle disputes. It appeared at the beginning of the '90s, after the transformation of regime in order to settle disputes in *labour law*. Since there are special rules concerning mediation in the health system, education system, protection of consumers and the public procurement. The Act LV of 2002 on the mediation came into effect in 2002 in order to ease the burden on the courts. Mediator can

mentesítése okán. A mediátor abban az esetben fejthet ki ilyen tevékenységet, ha szerepel az Igazságügy Minisztérium által vezetett mediátorok listáján.

VIII. Jogorvoslatok

Az ítéletek azonnal jogerőre emelkednek, és végrehajthatók. Mindazonáltal lehetőség van a választottbíróóság ítéletének érvénytelenítésére. Az 1994: LXXI. tv. 54-55. és 57. cikkei értelmében:

A választottbíróóság ítélete ellen fellebbezésnek nincs helye; csak az ítélet érvénytelenítése kérhető a bíróságtól.

A fél, továbbá az, akire az ítélet rendelkezést tartalmaz, a választottbíróóság ítéletének részére történt kézbesítéstől számított hatvan napon belül keresettel az ítélet érvénytelenítését kérheti a bíróságtól, ha

- a) a választottbíróósági szerződést megkötő félnek nem volt jogképessége vagy cselekvőképessége;
- b) a választottbíróósági szerződés annak a jognak a szabályai szerint, amelynek alávetették, ilyen kikötés hiányában a magyar jog szerint érvénytelen;
- c) a választottbíró kijelöléséről, illetve a választottbíróóság eljárásáról nem volt szabályosan értesítve, vagy egyébként nem volt képes az ügyét előterjeszteni;
- d) az ítéletet olyan jogvitás ügyben hozták, amelyre a választottbíróósági kikötés nem vonatkozik, illetve amelyre a választottbíróósági szerződés rendelkezései nem terjednek ki; ha a határozat a választottbíróósági szerződés keretein kívül eső ügyre is tartalmaz rendelkezést, de a választottbíráskodásra tartozó kérdésekre vonatkozó döntések elválaszthatók azoktól, amelyekre a választottbíráskodás nem volt kikötve, az érvénytelenítést csak ez utóbbi rendelkezések vonatkozásában lehet kérni;
- e) a választottbíróóság összetétele vagy eljárása nem felelt meg a felek megállapodásának – kivéve, ha a megállapodás ellentétes e törvény kötelezően alkalmazandó szabályával –, vagy ilyen megállapodás hiányában nem felelt meg e törvény rendelkezéseinek.

A választottbíróósági ítélet érvénytelenítése arra hivatkozással is kérhető, hogy

- a) a vita tárgya a magyar jog szerint választottbíróósági útra nem tartozik, vagy
- b) az ítélet a magyar közrendbe ütközik.

A határidő elmulasztása jogvesztéssel jár. Kiegészítő ítélet esetében a határidőt annak kézbesítésétől kell számítani.

A bíróság eljárására egyebekben a Pp. rendelkezései

carry out this activity if he/she is registered in the mediators' list updated by the Ministry of Justice.¹²

VIII. Appeals

The judgments are immediately in force and can be executed. Nevertheless, setting aside of the judgment (award) of the arbitral tribunal is possible. As Act LXXI/1994 (in its articles 54-55 and 57) determines:

Against the award of an arbitral tribunal no appeal may be lodged; only the setting aside of the award may be applied for at the court.

The party, furthermore the person who is affected by the award, may request, by a statement of claim within sixty days of the delivery to it of the award of the arbitral tribunal, the setting aside of the award by the court if

- a) the party having concluded the arbitration contract had no legal capacity or capacity to act;
- b) the arbitration agreement is not valid under the law to which the parties have subjected it, or failing any indication thereon under Hungarian law;
- c) it was not given proper notice of the appointment of an arbitrator or of the arbitral proceedings, or was otherwise unable to present its case;
- d) the award was made in a legal dispute not contemplated by or not falling within the terms of the submission to arbitration, or contains decisions on matters beyond the scope of the submission to arbitration; provided that the decisions on matters submitted to arbitration can be separated from those not so submitted, only that part of the award which contains decisions not submitted to arbitration may be set aside;
- e) the composition of the arbitral tribunal, or the arbitral procedure, was not in accordance with the agreement of the parties - unless such agreement was in conflict with a provision of this Act from which the parties cannot deviate, or failing such agreement, was not in accordance with this Act.

The setting aside of the arbitration award may also be requested alleging that

- a) the subject-matter of the dispute is not capable of settlement by arbitration under Hungarian law, or
- b) the award is in conflict with the rules of Hungarian public order.

Failing to keep the time limit entails the forfeiture of right. In case of an additional award the time limit shall be calculated from the delivery thereof.

Otherwise, the procedure of the court shall be

irányadók azzal, hogy a bíróság ítélete ellen fellebbezésnek nincs helye, felülvizsgálati kérelem azonban előterjeszthető.

governed by the provisions of the CPC, with the proviso that no appeal may be lodged against the court's decision.

Lábjegyzet

Footnotes

¹ Lásd CSÁK Csilla: A magyar agrárjog átalakulása 1985/1990-2005, in: JAKAB András – TAKÁCS Péter (ed.): *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005* (Vol. II.), Budapest, Gondolat, 2007, 744-747. p.

² Lásd SZILÁGYI János Ede: Az agrárjog dogmatikájának új alapjai – útban a természeti erőforrások joga felé? *Jogtudományi Közlöny*, 2007. március.

³ A Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény 685. cikke értelmében **gazdálkodó szervezet**: az állami vállalat, az egyéb állami gazdálkodó szerv, a szövetkezet, a lakásszövetkezet, az európai szövetkezet, a gazdasági társaság, az európai részvénytársaság, az egyesülés, az európai gazdasági egyesülés, az európai területi együttműködési csoportosulás, a közhasznú társaság, az egyes jogi személyek vállalat, a leányvállalat, a vízgazdálkodási társulat, az erdőbirtokossági társulat, a végrehajtói iroda, továbbá az egyéni vállalkozó.

⁴ A visegrádi négyek: a Cseh Köztársaság, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia. Az első, az egész Európai Uniót átfogó agrárkamara konzultációra 2005. október 6-án került sor Poznanban.

⁵ Lásd az I. Bizottságban készült - SZILÁGYI János Ede által írt – nemzeti jelentésünket. Továbbá a KAP-pal kapcsolatban: SZILÁGYI János Ede: EU – Common Agricultural Policy, EuPA, megjelenés alatt.

⁶ Lásd továbbá: OLAJOS István: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások eljárása, 359-368. p.

⁷ Lásd továbbá: KOVÁCS Péter: *Nemzetközi közjog*, Budapest, Osiris, 2006. 472. p.-tól.

⁸ ÁVB: A rajnai klórszennyezés ügye (Franciaország kontra Hollandia), 2004. március 12.

⁹ A Kereskedelmi és Iparkamara mellett működő Választottbíróság évente rengeteg ügygel szembesül. Ez valószínűleg az 1989/90-es rendszerváltás előtti időkből ered és a külföldi cégek kereskedelmi problémáiból a szocialista Magyarországon; e problémákat csak speciális választottbíróságok útján tudták megoldani, mivel a rendes igazságszolgáltatási út el volt zárva előlük. (Az esetek többségében egyszerűen bennmaradt a szerződésben a választottbírósági klauzula.)

¹⁰ Lásd <http://www.agrarkamara.hu>

¹¹ A jelentés ezen része Dr. RÁCZ Zoltán, az MKDSZ mediátora, a Miskolci Egyetem Munka- és Agrárjogi Tanszékének egyetemi docense, publikációin és előadásain alapul:

- A munkajogi viták rendezésének hazai története a rendszerváltásig, Publicationes Universitatis

¹ See CSÁK Csilla: A magyar agrárjog átalakulása 1985/1990-2005, in: JAKAB, András – TAKÁCS, Péter (ed.): *A magyar jogrendszer átalakulása 1985/1990-2005* (Vol. II), Budapest, Gondolat, 2007. pp. 744-747.

² See SZILÁGYI János Ede: Az agrárjog dogmatikájának új alapjai – útban a természeti erőforrások joga felé? (New Basis for the Dogmatics of Agricultural Law – Heading for the 'Law of Natural Resources'), *Jogtudományi Közlöny*, March 2007, No. 3.

³ According to Article 685 of Act IV/1959 on the Civil Code of the Republic of Hungary, 'economic organization' means state-owned companies, other state-owned economic agencies, cooperatives, business associations, professional associations, the European Economic Interest Grouping, nonprofit companies, companies of certain legal entities, subsidiaries, water management organizations, forest management associations, court bailiffs' offices, and private entrepreneurs.

⁴ Visegrád 4: Czech Republic, Hungary, Poland and Slovakia. The first EU wide consultation of Chambers of Agriculture took place the 6th October 2005 in Poznan.

⁵ See our national report in Commission I – written by SZILÁGYI János Ede. And on the CAP: SZILÁGYI János Ede: EU – Common Agricultural Policy, EuPA, to appear.

⁶ See furthermore: OLAJOS István: Az agrár- és vidékfejlesztési támogatások eljárása, pp. 359-368.

⁷ See furthermore: KOVÁCS Péter: *Nemzetközi közjog (Public international law)*, Budapest, Osiris, 2006. p. 472 ff.

⁸ PCA: Case on the chlor-pollution of the Rhine (France v. the Netherlands), March 12, 2004.

⁹ As, e.g. in the Arbitration Tribunal of the Chamber of Commerce, there is a huge number of cases each year. It is probably originated in the times before the change of system 1989/1990 and the commercial problems of foreign companies in the socialist Hungary, which they could only solve via special arbitary tribunals as the ordinary jurisdictional ways were quasi not open for them. (In most of the cases the arbitration clause of that time just remained in the rewritten contracts.)

¹⁰ See <http://www.agrarkamara.hu>

¹¹ This part of the report is based upon the publications and lectures of RÁCZ Zoltán, mediator in MKDSZ and associate professor at University of

Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica Tomus XX/2., 2002. 613-643. o.

- A közvetítés, mint a gazdaság működését elősegítő eljárás. MicroCAD 2003. Section pp. 99-105. o.

- Ügyvédek új lehetőség előtt: hatályba lépett a közvetítői tevékenységről szóló törvény. Advocat, 2003/1. sz.

¹² Lásd még VARGA Zoltán: Some cases of the Holland and Hungarian's employment contract's termination. Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, Bíbor, 348-354. p. TÓTH Hilda: A munkáltató személyében bekövetkező jogutódlás egyes elméleti kérdései s bírói jogalkalmazás során. In: Ünnepi Tanulmányok: Munkaügyi igazgatás, munkaügyi bírászkodás (szerk. Szabó István). Bíbor, Miskolc, 2002, 457-475. p.

Miskolc:

-Lecture at the Jubilee of University of Miskolc, 9 Sept 1999, about the recent questions of the mediation.

-Lecture at a conference organized by six trade unions on the occasion of the accession to the EU, 11 October 2000, about Labour law disputes.

-History of labour law disputes till the transformation of regime. Publicationes Universitatis Miskolciensis. Sectio Juridica et Politica Tomus XX/2., 2002. pp. 613-643.

-Mediation as a process supporting the economy. MicroCAD 2003. Section P. pp. 99-105.

-New opportunities of lawyers according to the Act on Mediation, Advocat 2003/1.

¹² See also: VARGA, Zoltán: Some cases of the Holland and Hungarian's employment contract's termination. Doktoranduszok Fóruma, Miskolc, Bíbor, pp. 348-354. See also: TÓTH Hilda: Succession on behalf of the employer in the course of the jurisdiction, Jubilee studies, Labour Administration, Labour Jurisdiction, Miskolc, Bíbor, 2002, pp. 457-475.

